

Таким чином, духовність безпосередньо пов'язана з суспільними цінностями, і являє собою найвищу ступінь залучення до загальнолюдських цінностей, які зафіксовані як в релігійних нормах, так і в правових. Саме в аксіологічному напрямку і має відбуватися взаємодія права і релігії, адже і праву властива виховна функція, а тому, коли амплітуда між правовим і релігійним велика, то це неминуче веде до соціальних конфліктів, а криза духовності до деградації особистості, до правового нігілізму, низькому рівню правової культури, що тягне згубні наслідки і для суспільства, держави в цілому [7].

Список використаної літератури:

1. Богачов С.В. Особливості процесу формування правової культури в Україні / С. В. Богачов // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. — 2011. — № 2(53). — С. 40-46.
2. Співак В. М. Політико-правовий та соціокультурний вимір глобалізації: монографія / В. М. Співак. — Київ : Логос, 2011. — 416 с.
3. Філософський енциклопедичний словник [Електронний ресурс] . — Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/104/53396/1083447.html>.
4. Ильин И. А. Общее учение о праве и государстве / И. А. Ильин. — Москва, 2006. 510 с.
5. Ильин И. А. Путь духовного обновления / И. А. Ильин. — Москва, 2003. — 365 с.
6. Алексеев Н. Н. Основы философии права / Н. Н. Алексеев. — Санкт-Петербург, 1999. — 256 с.
7. Посашкова А. Л. Духовность как основа взаимодействия права и религии [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.elcom.ru/~human/2008ns/78pal.htm>.

Кравченко Сергій Петрович

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
кандидат юридичних наук, доцент

МОВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В АСПЕКТІ КОРДИНАТИВНОГО БІЛІНГВІЗМУ

Характер та механізм співвідношення мови та суспільства є традиційним об'єктом *соціолінгвістики*. Однак, роль держави у цьому процесі залишається поза межами фундаментальних наукових досліджень, незважаючи на необхідність аналізу питань мовної політики в спектрі однієї з форм суспільного впливу на мову, а держави як безпосереднього учасника цього процесу. Відношення держави до мови визначається державною ідеологією

єю, яка є домінуючою складовою надбудови будь-якої суспільно-економічної формації.

У складі населення України спостерігається перевага двох етносів – українців (77,8%) та росіян (17,3%). Але в цілому в Україні зафіксовано представників більш як 130 етносів, що дає підстави, безумовно, називати Україну поліетнічною державою. У сучасних поліетнічних державах світу мови наповнені різним комунікативним змістом та обумовлюють відповідний характер відносин представників етнічних груп. Соціальні протиріччя у суспільстві стимулюють потенціал мовної системи, породжуючи нові можливості мовних реалізацій, які не завжди відповідають певним нормативним рекомендаціям. Однак, держава, яка регулює багаторівневий процес взаємодії суспільства і мови, повинна спиратися у своїй діяльності щодо мовної політики, на принцип *функціональної доцільності*.

Середина минулого століття характеризувалася відсутністю єдиного інформаційного простору при наявності *комунікативного прагматизму*, як визначального фактора зовнішньої взаємодії, і який характеризується активним використанням у всіх сферах діяльності соціуму мов основних етнічних груп. Таким чином, в Україні об'єктивно існує *білінгвізм* як специфічний стан суспільного життя, при якому спостерігається і є визнаним факт функціонування й співіснування двох мов у межах однієї держави. Джерелом білінгвізму, як правило, виступає етнічна неоднорідність самого суспільства, наприклад, існування в одній державі двох етносів, що користуються різними мовами. Через те, що в сучасному світі практично немає етнічно „чистих” держав, білінгвізм як явище отримав велике поширення. Саме усвідомлення значення білінгвізму як одного з головних важелів державної політики, потужної зброї у інформаційно-технологічному просторі, дає нам можливість зробити висновок, що *мова – це влада*, певний засіб досягнення будь-якої мети, яку визначає для себе суспільство або держава. Цей засіб, на відміну від інших, не потребує особливих матеріальних витрат, мова сама надає у розпорядження соціуму в цілому та держави зокрема необмежені ресурси та можливості.

Сьогодні двомовне навчання визнано багатьма вченими Європи однією з можливостей найбільш ефективного опанування іноземними мовами і водночас є суттєвою складовою полікультурної освіти. Значний вплив на розвиток двомовної освіти в Європі здійснює політика Європейського Союзу – відмова від пріоритету якоїсь із мов та орієнтація на рівноправне використання мов-партнерів.

Ідеологія формує базові принципи мовної політики держави, реалізація якої має безпосереднє відношення до кожного

представника мовного колективу та до формування мовної свідомості суспільства в цілому.

Таким чином, мова стає засобом, за допомогою якого держава здійснює вплив на суспільство. Однак, мова надає рівне право користуватися безмежними можливостями своєї системи всім без винятку носіям, оскільки для мови не існує ніякої соціальної ієрархії всередині мовного колективу. Така позиція надає змогу вважати державу певною персоніфікованою частиною мовного колективу, яка відрізняється від інших носіїв мови наявністю владних повноважень, які спрямовані як на соціум, так і на мову. І саме тут постає питання щодо мовних прав.

Одним із найбільш видатних захисників мовних прав є Тове Скутнабб-Кангас. Відповідно тезису, який був ним висунутий та отримав широке визнання, Всесвітня декларація мовних прав людини повинна гарантувати кожному індивідууму самоідентифікацію на основі рідної мови та повагу зі сторони третіх осіб. Це передбачає, що кожна людина має можливість отримати освіту на рідній мові та може використовувати її офіційно, тобто у своїй трудовій діяльності та у своїх відносинах з державними установами. Крім того, повинно бути гарантовано, що ніякі зміни, пов'язані з рідною мовою, не будуть примусовими [1, с. 37].

Процес становлення будь-якої *національної мови* обумовлений зовнішніми та внутрішніми факторами. До зовнішніх ми відносимо ті феномени, які формують безпосередньо етнос: соціальні, політичні, культурні, демографічні та ін.. В свою чергу, внутрішній механізм мовного розвитку визначається *функціональним потенціалом* мовної системи, її співвідношенням з нормою та мовною діяльністю суспільства. Провідну роль у дії цього механізму відіграє *функціональна доцільність*, яка має саморегулятивну основу.

Уніфікація мовного коду є вагомим державним важелем, за допомогою якого держава маніпулює суспільною свідомістю, реалізуючи ті чи інші ідеологічні постулати. Ось чому мовна норма поряд з іншими соціальними нормами суспільства визначає поведінку людини в цілому та мовну поведінку зокрема. Таким чином, мова являє собою не тільки функціональну систему, але і нормативну реалізацію. І саме нормалізація національної мови, доведення її звукової та письмової форм до єдиного стандарту, який підлягає загальній, безумовній реалізації — це і є та формула влади, до якої прагне будь-яка держава.

На наш погляд, однією з найбільших помилок мовної політики колишніх національних республік СРСР була спроба досягнення *мовної гомогенності*. Безумовно, що такий хід подій був визначений зміною соціально-економічної та політичної парадигм. Різкий перехід від національної залежності до національної свободи характеризувався такою ж потужною тенденцією до

мовної однорідності, як і процес формування єдиної літературної мови, який супроводжував розвиток соціуму від однієї стадії – народності, до іншої – нації.

Мовна ситуація на пострадянському просторі ще довгий час буде мати білінгвістичний зміст, і це є об'єктивним фактом. Прагнення до мовної гомогенності в Україні можна зрозуміти, але політично коректними та далекоглядними такого роду зусилля вряд чи можливо назвати. Штучне протистояння двох слов'янських мов на території нашої держави продовжується вже більше двох десятиліть, однак не має будь-яких перспектив рішення. І дії держави, які спрямовані на відмову у праві на існування поряд з українською мовою як державною, російської мови та мов етнічних меншин, при умові, що більша частина населення є *кординативними білінгвами*, (тобто однаково ефективно використовують дві мовні системи, які існують у свідомості білінгва паралельно та не змішуються при мовній комунікації), носять характер аномалії.

Таким чином, якщо говорити про співвідношення мови і держави, слід як головний принцип визначати *функціональну доцільність* – як єдиний критерій за допомогою якого можливе державне регулювання відносин соціуму та мови.

Право на мову – це право всіх [2, с. 108]. Українська мова та мови етнічних груп, на яких розмовляють в Україні, складають частину національної культурної спадщини, і кожна людина володіє правом на культурну автономію. Такого роду автономія, яка здійснюється індивідуально або колективно, дозволяє використовувати та культивувати вільно обрану мову постійно або у певних випадках. Культурна автономія індивідумів та груп є ще одним виразом свободи, яка може існувати тільки у конституційній державі.

Список використаної літератури:

1. Skutnabb-Kangas Tove. The Scope of Linguistic Human right / Phillipson Robert. Right to Language Equity, Power, and Education. New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates. – 2000. – P. 55 ff.
2. Валадес Диего. Язык права и право языка / Диего Валадес. – М.: Идея-Пресс. – 2008. – С. 160.